

LPO.411.005.03.2017
R/17/004

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli

R/17/004 – Dostępność przestrzeni publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych

Jednostka
przeprowadzająca
kontrolę

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Poznaniu

Kontrolerzy

1. Joanna Kozak, doradca ekonomiczny, upoważnienie do kontroli nr LPO/117/2017 z dnia 17 lipca 2017 r.

(dowód: akta kontroli str. 1)

2. Zuzanna Kaźmierczak, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LPO/116/2017 z dnia 17 lipca 2017 r.

(dowód: akta kontroli str. 2)

Jednostka
kontrolowana

Urząd Miasta Poznania, pl. Kolegiacki 17, 61-841 Poznań (dalej: Urząd)

Kierownik jednostki
kontrolowanej

Jacek Jaśkowiak, Prezydent Miasta Poznania (dalej: Prezydent). Przed dniem 8 grudnia 2014 r. stanowisko zajmował Ryszard Grobelny.

Ocena ogólna

II. Ocena¹ kontrolowanej działalności

NIK pozytywnie ocenia podejmowanie przez miasto działań skutecznie dostosowujących przestrzeń publiczną Poznania do potrzeb i możliwości osób starszych i niepełnosprawnych².

Uzasadnienie
oceny ogólnej

Miasto posiadało kompleksową strategię poprawy dostępności przestrzeni publicznej i podejmowało działania ukierunkowane na usuwanie z niej barier uniemożliwiających poruszanie się osób o ograniczonej sprawności. Działania te dotyczyły, oprócz przystosowania obiektów użyteczności publicznej, również poprawy warunków mieszkaniowych, a także dostępności komunikacji publicznej. Wdrożone rozwiązania na równi uwzględniały potrzeby wszystkich użytkowników, zarówno tych z niepełnosprawnościami ruchowymi, jak i z ograniczoną percepcją (np. z niepełnosprawnością wzroku lub słuchu). W ocenie NIK, było to możliwe m.in. dzięki systematycznej inwentaryzacji istniejących w przestrzeni publicznej barier i planu ich usuwania, a także dzięki udziałowi osób niepełnosprawnych i starszych w planowaniu i realizacji działań na rzecz poprawy dostępności³ miasta. NIK wskazuje jednak, że na etapie projektowania i realizacji przebudowy węzła komunikacyjnego Rondo Kaponiera, w celu dokonania oceny dostępności projektowanej inwestycji dla osób starszych i niepełnosprawnych, miasto nie skorzystało ze specjalistycznego wsparcia, np. z zakresu projektowania uniwersalnego. W ocenie NIK, wykorzystanie tego wsparcia mogło zapobiec wdrożeniu części rozwiązań nieuwzględniających potrzeb wszystkich użytkowników tego obiektu.

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

² Kontrolą objęto lata 2016-2017 (do zakończenia kontroli NIK), a także wcześniejsze działania, które oddziaływały na kontrolowane obszary działalności miasta.

³ Przez dostępność należy rozumieć zapewnienie osobom niepełnosprawnym na zasadzie równości z innymi osobami dostępu do środowiska fizycznego, środków transportu, informacji i komunikacji, w tym technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych, a także innych urządzeń i usług powszechnie dostępnych lub powszechnie zapewnianych, zarówno na obszarach miejskich, jak i wiejskich.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

Rozpoznanie potrzeb i oczekiwań osób starszych i niepełnosprawnych w odniesieniu do przestrzeni publicznej

Opis stanu faktycznego

W ostatnich 10 latach, liczba mieszkańców Poznania w wieku powyżej 60 lat systematycznie wzrastała. Odsetek mieszkańców w tej grupie wiekowej wynosił: w 2000 r. – 17,41%, w 2005 – 18,02%, w 2010 r. – 21,66% a w 2016 r. – 26,35% ogółu mieszkańców miasta⁴.

(dowód: akta kontroli str. 503-506)

W mieście funkcjonowała Miejska Rada Seniorów⁵ (dalej: Rada), w skład której wchodziło⁶: dziewięć osób wybranych przez przedstawicieli organizacji pozarządowych działających na rzecz osób starszych, przedstawicieli rad osiedli i klubów seniora oraz UTW⁷, trzech przedstawicieli Rady Miasta oraz trzech przedstawicieli Prezydenta Miasta. Do zadań Rady należały sprawy dot. m.in.: rozstrzygania oczekiwań i potrzeb ludzi starszych i ścisłej współpracy z władzami miasta w tym zakresie, monitorowania potrzeb seniorów, zgłaszania uwag do aktów prawa miejscowego, inicjowania współpracy miasta z środowiskami osób starszych, a także informowania społeczeństwa o tych działaniach.

(dowód: akta kontroli str. 57-108)

Rada miała z założenia stanowić organ doradczy Rady Miasta Poznania, ale także podejmować współpracę z innymi organizacjami i podmiotami, w tym również miejskimi (np. Centrum Inicjatyw Senioralnych czy organizacje pozarządowe). Oprócz funkcji doradczej, pełniła też funkcję opiniodawczą i inicjatywną. Rada stworzyła internetową *Bazę wiedzy senioralnej*⁸, w której udostępniano informacje o jej bieżącej działalności. Członkowie Rady pełnili dyżury m.in. w siedzibie Centrum Inicjatyw Senioralnych i Urzędu Miasta Poznania.

W ramach cyklicznych wydarzeń pn. *Senioralni.Poznań* organizowane były tzw. Drzwi Otwarte Miejskiej Rady Seniorów, w ramach których możliwe było m.in. poznanie zakresu działań Rady czy wzięcie udziału w jej posiedzeniu. Za obsługę organizacyjną Rady był odpowiedzialny Urząd Miasta, z kolei za stronę finansową – Centrum Inicjatyw Senioralnych. W okresie objętym kontrolą odbyło się łącznie 15 posiedzeń Rady (w 2016 – 10, w 2017 - pięć). Podejmowane tematy dotyczyły także dostępności przestrzeni publicznej, w tym m.in. polityki mieszkaniowej czy dostępności obiektów kultury.

(dowód: akta kontroli str. 7, 186-220)

W wyniku przyłączenia Poznania, w lipcu 2016 r., do sieci Miast Przyjaznych Starzeniu Światowej Organizacji Zdrowia, w Urzędzie rozpoczęto prace nad dokumentem dot. miejskiej polityki senioralnej. W tym celu m.in. powołano Zespół ds. polityki senioralnej na lata 2017-2021⁹. Do prac zespołu, w roli eksperta (w tym w ramach podzespołu ds. infrastruktury), zaproszono przedstawicieli Miejskiej Rady

⁴ Dane na dzień 31 grudnia.

⁵ Powołana na podstawie Uchwały Nr XXIV/228/V/2007 Rady Miasta Poznania z dnia 25 października 2007 roku w sprawie powołania Miejskiej Rady Seniorów.

⁶ Skład osobowy MRS III kadencji został powołany na podstawie Uchwały Nr XV/135/VII/2015 Rady Miasta Poznania z dnia 14 lipca 2015 r. w sprawie powołania składu osobowego Miejskiej Rady Seniorów III kadencji ze zm.

⁷ Uniwersytet Trzeciego Wieku.

⁸ Adres strony internetowej: www.mrs.poznan.pl

⁹ W skład Zespołu powołano: Z-cę Prezydenta, Dyrektora Wydziału Zdrowia i Spraw Społecznych, pracownika Wydziału, radnych, przedstawicieli organizacji pozarządowych, przedstawicieli Prezydenta.

Seniorów. Do 20 lipca 2017 r. odbyły się cztery spotkania, na których m.in. omawiano zagadnienia dotyczące dostępności mieszkalnictwa, transportu publicznego, przestrzeni publicznej i budynków. Przygotowanie projektu polityki senioralnej zaplanowano na wrzesień 2017 r.

(dowód: akta kontroli str. 116-120, 246-257)

Miasto przeprowadziło konsultacje społeczne *Poznańskiej Polityki rozwoju miasta przyjaznego starzeniu się*. Odbyły się one przed powstaniem ostatecznej wersji dokumentu polityki senioralnej. Najwięcej problemów i potrzeb zgłoszono w obszarze partycypacji społecznej (222 zgłoszone problemy, w tym m.in. związane z ofertą kulturalną). Seniorzy wskazali także na liczne problemy zarówno w zakresie przestrzeni publicznych i budynków przyjaznych starzeniu się (88 problemów), jak i w odniesieniu do transportu (130 problemów) i mieszkalnictwa (73 problemy). Seniorzy pozytywnie wypowiadali się jednocześnie na temat jakości wsparcia, rozrywki i działań, jakie są oferowane w mieście, a także doceniali wiele inicjatyw podejmowanych w kierunku zmian i rozwoju miasta przyjaznego starzeniu się.

Informacje o możliwości wzięcia udziału w konsultacjach (np. dot. polityki senioralnej), były dostępne zarówno na stronie internetowej Miejskiej Rady Seniorów, Centrum Inicjatyw Senioralnych, jak i Urzędu. Stosowne informacje były dostępne także na plakatach informacyjnych. Ponadto Dyrektor Wydziału Zdrowia i Spraw Społecznych, a także pracownicy Wydziału występowali m.in. do organizacji, instytucji, rad osiedli działających na terenie miasta na rzecz seniorów z propozycją oddelegowania przedstawicieli do wzięcia udziału w przedmiotowych warsztatach. Prośba kierowana do rad osiedli dotyczyła także rozpropagowania informacji wśród seniorów. Aktywność miasta w przedmiotowym zakresie wynikała m.in. z założeń dot. formy i zakresu współpracy z organizacjami pozarządowymi wynikającymi z programów współpracy. W programach wskazano m.in. cel zwiększenia udziału organizacji pozarządowych w konsultacjach ogłaszanych przez miasto, a także zwiększenie roli rad osiedli we współpracy z organizacjami pozarządowymi (w tym również w zakresie spraw seniorów i osób niepełnosprawnych).

(dowód: akta kontroli str. 257-295, 1726-1729)

Prezydent Miasta zarządził utworzenie, od dnia 1 stycznia 2002 r., stanowiska Pełnomocnika Prezydenta Miasta ds. Osób Niepełnosprawnych¹⁰ (dalej: Pełnomocnik). W okresie objętym kontrolą, Pełnomocnikiem był zastępca dyrektora Wydziału Zdrowia i Spraw Społecznych. Do obowiązków Pełnomocnika należało m.in. koordynowanie i nadzorowanie realizacji zadań z zakresu osób niepełnosprawnych.

(dowód: akta kontroli str. 23-56, 109-115, 1526-1545)

Przy Pełnomocniku, na wniosek przedstawicieli organizacji działających na rzecz osób niepełnosprawnych, od 2012 r. obradowała Komisja Dialogu Obywatelskiego. Komisja powstała zgodnie z możliwością określoną w § 1 ust. 2 zarządzenia w sprawie trybu powoływania i organizacji Komisji Dialogu Obywatelskiego¹¹. W latach 2016-2017 (do 20 lipca), odbyło się 14 posiedzeń, na których poruszano tematy dotyczące m.in. dostępności przestrzeni miejskiej oraz standardów dostępności. Komisja podjęła także stanowisko w sprawie uzależnienia przyznawania honorowych patronatów

¹⁰ W regulaminie Wydziału Zdrowia i Spraw Społecznych z dnia 22 maja 2017 r. - Pełnomocnik Prezydenta Miasta ds. Osób z Niepełnosprawnościami.

¹¹ Zarządzenie Prezydenta Miasta Poznania Nr 317/2012/P z dnia 16 maja 2012 r. w sprawie trybu powoływania i organizacji Komisji Dialogu Obywatelskiego.

Prezydenta Miasta Poznania od spełnienia warunku dostępności przedsięwzięcia dla osób z niepełnosprawnościami.

(dowód: akta kontroli str. 122-126, 221-245)

W okresie objętym kontrolą w mieście funkcjonowała także Miejska Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych (powołana przez Prezydenta w listopadzie 2015 r.¹², której członkiem był Pełnomocnik), m.in. opiniująca miejskie projekty inwestycji, remontów i modernizacji infrastruktury miejskiej. Spotkania, w tym również zespołów problemowych, odbywały się systematycznie, także z udziałem m.in. przedstawicieli organizacji pozarządowych, projektantów, kierowników jednostek miejskich i dyrektorów wydziałów i z-ców Prezydenta.

(dowód: akta kontroli str. 1722-1725)

W 2016 r., Miejska Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych opiniowała m.in. projekty inwestycji drogowo-komunikacyjnych: remontów i budowy dróg, ulic, przejść dla pieszych (w tym również dot. parametrów sygnalizacji dźwiękowej¹³), miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Działania te dotyczyły m.in. rewitalizacji centrum miasta (ul. Święty Marcin) czy placu Kolegiackiego. W 2016 r. zaopiniowano 72 inwestycje, a w 2017 r. (do 31 lipca) - 34. Rada włączyła się również w prace dotyczące opracowania koncepcji rewitalizacji placów i ciągów komunikacyjnych. Inicjowanie procesu konsultacyjnego należało do gestii kierowników wydziałów Urzędu i jednostek organizacyjnych. Po omówieniu projektu i wypracowaniu opinii, była ona w formie pisemnej przekazywana do adresata. W ramach przedmiotowych prac niejednokrotnie przeprowadzono wizje lokalne. Na jednym ze spotkań problemowych, które odbyło się w lutym 2017 r., przy udziale m.in. przedstawicieli organizacji pozarządowych i Zarządu Dróg Miejskich (dalej również ZDM) ustalono, że ze względu na wysoką cenę, przyciski z poszerzoną funkcjonalnością sygnałów akustycznych, instalowane będą na razie tylko w centrum miasta i w miejscach o wzmożonym ruchu osób z dysfunkcją wzroku, a przy zamykaniu drzwi w autobusach będzie tylko sygnał dźwiękowy (bez komunikatu głosowego).

(dowód: akta kontroli str. 133-174)

Miasto systematycznie rozpoznawało potrzeby mieszkańców, w tym również osób z niepełnosprawnościami w zakresie przestrzeni publicznej. W ostatnich latach opracowano lub zlecono opracowanie, np. raportów badawczych: *Niepełnosprawni w przestrzeni miejskiej. Studium architektoniczno-socjologiczne* (2005 r.), *Miasto Poznań w świadomości osób niewidomych i słabowidzących* (2008 r.), *Diagnoza preferencji, oczekiwań i potrzeb niepełnosprawnych mieszkańców Poznania* (2010 r.), *Diagnoza Społeczna Miasta Poznania* (2016 r.).

(dowód: akta kontroli str. 24-30)

Kwestie dot. dostępności przestrzeni publicznej (np. budynków Urzędu) dla seniorów i osób niepełnosprawnych (proste komunikaty, pętla indukcyjna, dostępność budynków, oznaczenia w alfabecie Braille'a) były tematem szkoleń z zakresu służby przygotowawczej. Ponadto miasto organizowało szkolenia dot. obsługi klientów niepełnosprawnych.

(dowód: akta kontroli str. 551, 563)

W Urzędzie podejmowano także działania na rzecz sprawnej informacji i komunikacji, w tym m.in. aktualizowano serwis internetowy dla niepełnosprawnych (w tym również m.in. zakładkę *Dostępność*¹⁴). Informacje i ofertę dla

¹² Zarządzenie Nr 737/2015/P Prezydenta Miasta Poznania z dnia 4 listopada 2015 r w sprawie powołania Miejskiej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych

¹³ Z-ca Prezydenta zlecił oszacowanie kosztów zakupu urządzenia służącego regulacji stopnia natężenia sygnalizacji dźwiękowej przy przejściach dla pieszych.

¹⁴ W zakładce zamieszczano informacje w zakresie dostępności: budynków użyteczności publicznej, urzędów, transportu, obiektów sportowych, instytucji, kultury, turystyki, taksówek na telefon, w tym osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

niepełnosprawnych udostępniano nie tylko w sieci internetowej (m.in. strona CIS), ale także poprzez współpracę z lokalnymi mediami (prasa, radio, tv), ogłoszenia i plakaty dostępne na tablicy ogłoszeń i informacje przesyłane organizacjom oraz instytucjom działającym na rzecz seniorów i osób niepełnosprawnych. Miasto wydawało liczne broszury, informatory i przewodniki (np. Poznański przewodnik seniora i seniorki z 2016 r.), a także inicjowało propagowanie w środowisku informacji o możliwości wzięcia udziału w konsultacjach i warsztatach. W 2016 r. zlecono audyt 31 stron internetowych miejskich jednostek organizacyjnych pod kątem zgodności z wymogami specyfikacji WCAG 2.0¹⁵. Uzyskane raporty uzyskane m.in. przy udziale osoby niepełnosprawnej, przekazano jednostkom z zaleceniem wdrożenia rekomendacji.

(dowód: akta kontroli str. 9-23, 1301-1322)

Ocena cząstkowa

NIK pozytywnie ocenia działania miasta służące rozpoznaniu potrzeb i oczekiwań starszych i niepełnosprawnych mieszkańców Poznania w odniesieniu do przestrzeni publicznej.

Strategia¹⁶ działań odpowiadających na potrzeby i oczekiwania osób starszych i niepełnosprawnych

Opis stanu faktycznego

W Urzędzie, od 2003 r. obowiązywała, opracowana przy udziale przedstawicieli seniorów i osób niepełnosprawnych, miejska strategia polityki społecznej¹⁷, w której za jedno z trzech priorytetowych zadań uznano m.in. ochronę standardu życia i poprawę funkcjonowania seniorów i osób niepełnosprawnych. W odniesieniu do potrzeb ww. grup osób w przestrzeni publicznej, założono np.:

- pozyskiwanie zasobu mieszkaniowego dla seniorów i niepełnosprawnych (tworzenie miejskich zasobów mieszkaniowych dla osób starszych, uproszczenie i przyspieszenie procedury zamiany mieszkań, dostosowanie oferty do możliwości seniorów, premiowanie wspólnot mieszkaniowych z osobami starszymi),
- zwiększanie dostępności przestrzeni, w tym: placówek kulturalnych, oświatowych i obiektów sportowo-turystycznych,
- tworzenie programów ułatwiających samodzielne funkcjonowanie seniorów w ich środowisku społecznym, a także dostosowanie struktur i instytucji miejskich do zwiększonej liczby ludzi starszych,
- likwidację barier architektonicznych utrudniających przemieszczanie się i komunikowanie osób niepełnosprawnych (zwracając uwagę na wspomaganie samodzielności oraz orientacji w przestrzeni).

Zaplanowano też utworzenie grupy doradczej w strukturze władz miejskich, złożonej z seniorów, mającej wpływ na sprawy dotyczące społeczności i najstarszego pokolenia (patrz: punkt 1 niniejszego wystąpienia pokontrolnego).

W odniesieniu do likwidacji barier w przestrzeni miejskiej i w komunikowaniu się, jako warunku integracji i partycypacji społecznej osób niepełnosprawnych i starszych, stwierdzono konieczność m.in.:

- okresowej lustracji, inwentaryzacji dostępności obiektów użyteczności publicznej, transportu miejskiego dla osób niepełnosprawnych i korzystania przez tę grupę osób z wydzielonych miejsc parkingowych;

¹⁵ Z ang. "Web Content Accessibility Guidelines", czyli "Wytyczne dotyczące dostępności treści internetowych" - zbiór rekomendacji, których należy przestrzegać, aby zapewnić dostęp do treści internetowych możliwie szerokiej grupie użytkowników, włączając w to osoby niepełnosprawne. Obecna wersja dokumentu WCAG (2.0) została opublikowana w roku 2008.

¹⁶ Tut: strategia to przemyślany plan działań w jakimś dziedzinie (Słownik języka polskiego PWN. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa 2009).

¹⁷ Uchwała Nr XXXIII/262/IV/2003 Rady Miasta Poznania z dnia 18 listopada 2003 r. w sprawie miejskiej strategii polityki społecznej.

- inicjowania, promowania, wspierania partnerskiej współpracy władz publicznych z organizacjami pozarządowymi, sektorem prywatnym i innymi partnerami społecznymi służącej tworzeniu środowiska przyjaznego osobom niepełnosprawnym;
- przystosowania przestrzeni miejskiej, obiektów użyteczności publicznej i środków transportu miejskiego dla osób niepełnosprawnych;
- poszerzenia liczby miejsc parkingowych dla niepełnosprawnych i ochrony korzystania z tego przywileju;
- umożliwienia osobom mającym trudności w komunikowaniu się korzystania z możliwie jak największej sfery życia społecznego – priorytet: szkolenie, zatrudnienie w agendach i instytucjach miejskich tłumaczy języka migowego.

W zakresie poszerzenia dostępności placówek kulturalnych i uczestnictwa osób niepełnosprawnych w kulturze, zaplanowano opracowanie raportu na temat dostępności placówek kulturalnych dla ludzi niepełnosprawnych i ich oczekiwań wobec oferty kulturalnej miasta, likwidację barier architektonicznych w obiektach kultury, inspirowanie, współorganizację i wspieranie imprez otwartych, plenerowych adresowanych do szerokiego grona odbiorców z preferencją dla imprez integracyjnych.

Z kolei planując poszerzenie dostępności obiektów rekreacyjno-sportowych i bazy turystycznej założono tworzenie i realizację miejskiego programu likwidacji barier architektonicznych w obiektach rekreacyjnych, sportowych i turystycznych, udostępnianie osobom niepełnosprawnym miejskich i klubowych obiektów rekreacyjno-sportowych na preferencyjnych warunkach.

Jako realizatorów zadań na rzecz seniorów i osób z niepełnosprawnościami wskazano m.in.: władze miejskie, placówki naukowe, organizacje pozarządowe, sektor prywatny, kościół, programy międzynarodowe.

(dowód: akta kontroli str. 296-420)

W lipcu 2017 r. powołano Radę Programową ds. opracowania, wdrożenia i aktualizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Miasta Poznania na lata 2017-2025¹⁸.

(dowód: akta kontroli str. 127-132)

Zagadnienia dotyczące osób starszych i niepełnosprawnych uwzględniono także w Strategii Rozwoju Miasta Poznania do roku 2030¹⁹, w której określono m.in. cel III *Poprawa jakości życia oraz atrakcyjności przestrzeni i architektury miasta (Jakość życia)*. Strategia zakładała m.in. rozwój kapitału społecznego, budowanie spójności społecznej oraz przeciwdziałanie zjawiskom wykluczenia społecznego. Miejską politykę społeczną ukierunkowano zatem na wspieranie rodzin, a także aktywizację osób starszych i niepełnosprawnych.

Działania strategiczne bezpośrednio ukierunkowane na osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami obejmowały m.in. wprowadzenie zasady projektowania uniwersalnego jako sposobu budowy rozwiązań infrastrukturalnych, kulturalnych, sportowych, rekreacyjnych i społecznych w mieście. Ponadto w ww. Strategii zaplanowano działania odnoszące się do wszystkich mieszkańców, a więc obejmujące również ww. grupy osób, w tym np.: podnoszenie jakości i funkcjonalności terenów zieleni dla mieszkańców, wprowadzanie rozwiązań

¹⁸ Zarządzenie Nr 465/2017/P Prezydenta Miasta Poznania z dnia 7 lipca 2017 r. w sprawie powołania Rady Programowej ds. opracowania, wdrożenia i aktualizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Miasta Poznania na lata 2017-2025.

¹⁹ Przyjętą uchwałą Nr LXXII/990/V/2010 Rady Miasta Poznania z dnia 11 maja 2010 r.

zapewniających szybki, punktualny i efektywny publiczny transport zbiorowy na terenie miasta, wprowadzenie standardów dla ruchu pieszego i rowerowego, ułatwienie korzystania z przestrzeni publicznej w celu podejmowania różnych inicjatyw społecznych, budowę mechanizmów kształtujących mieszkalnictwo odpowiedzialne społecznie.

(dowód: akta kontroli str. 606, 776-777)

Rada Miasta Poznania, 25 września 2012 r., podjęła uchwałę²⁰ odnośnie *Kierunków działań i zadań Miasta Poznania na rzecz integracji społecznej osób niepełnosprawnych na lata 2012-2020* (dalej: Kierunki albo *Kierunki działań i zadaniami*). Kierunki zostały wyznaczone w oparciu o szerokie konsultacje społeczne, wnioski i rekomendacje płynące z badań, w tym: diagnozy preferencji, oczekiwań

i potrzeb niepełnosprawnych mieszkańców Poznania, a także z uwzględnieniem raportów badawczych, wskazanych w pkt 1 niniejszego wystąpienia pokontrolnego. Przy konstruowaniu dokumentu kierowano się Standardowymi zasadami wyrównywania szans osób niepełnosprawnych Organizacji Narodów Zjednoczonych²¹, a także Wytycznymi dla władz lokalnych w zakresie planowania polityki wobec niepełnosprawnych Agenda 22²². W dokumencie zaplanowano m.in. rozwijanie różnorodnych form mieszkalnictwa wspomaganego oraz prowadzenie systematycznych analiz i badań na temat potrzeb osób niepełnosprawnych. W ramach Kierunku 2 *Niwelowanie i likwidowanie barier na drodze do integracji społecznej*, zaplanowano m.in.:

- zapobieganie powstawaniu barier architektonicznych na etapie projektowania;
- niwelowanie barier architektonicznych w Urzędzie Miasta i miejskich jednostkach organizacyjnych;
- niwelowanie barier architektonicznych w poznańskich placówkach oświatowo-wychowawczych;
- niwelowanie barier architektonicznych w obiektach infrastruktury socjalnej;
- niwelowanie barier architektonicznych w obiektach kultury, sportu i rekreacji;
- likwidację barier architektonicznych w mieszkaniach osób niepełnosprawnych i w komunikowaniu się;
- rozwój transportu publicznego całkowicie dostępnego dla osób niepełnosprawnych;
- zapewnienie usługi indywidualnego przewozu osób niepełnosprawnych;
- zwiększenie liczby miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych i ochrona korzystania z tego uprawnienia;
- rozwijanie systemu informacji dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin;
- rozwój i dostosowywanie systemu informacji miejskiej do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- przeprowadzanie audytów i lustracji dostępności przestrzeni miejskiej;
- stworzenie i aktualizowanie kompleksowej mapy dostępności przestrzeni miejskiej.

W zakresie zasad wdrażania i realizacji ww. dokumentu założono m.in.:

- powołanie Rady Programowej, której zadaniem miało być dokonywanie corocznej oceny postępów realizacji działań i zgłaszanie wniosków korygujących;
- określenie zadań w odniesieniu do poszczególnych wydziałów i jednostek realizujących zadanie: zaplanowanie w budżetach zadaniowych środków na

²⁰ Uchwała Nr XXXVIII/566/VI/2012 Rady Miasta Poznania z dnia 25 września 2012 r. w sprawie kierunków działań i zadań Miasta Poznania na rzecz integracji społecznej osób niepełnosprawnych na lata 2012–2020.

²¹ Przyjęte podczas 48 sesji Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych w dniu 20 grudnia 1993 (Rezolucja 48/96).

²² Przyjęte w październiku 2001 r.

realizację zadań, przedstawianie rocznych harmonogramów działań, przedstawianie rocznych sprawozdań uwzględniających mierniki rezultatu oraz wysokość poniesionych nakładów, konsultowanie rocznych planów finansowych i harmonogramów z Wydziałem Zdrowia i Spraw Społecznych, informowanie koordynatora o postępach w realizacji harmonogramów.

Wprowadzono również zasady monitorowania polegające na zapewnieniu bieżącej i etapowej kontroli stopnia realizacji nakreślonych zadań.

(dowód: akta kontroli str. 604-669)

Przed opracowaniem ww. dokumentu miasto przeprowadzało inwentaryzację przestrzeni publicznej. I tak np. w 2009 r. przy okazji opracowania Poznańskiego informatora dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin. Część 4. *Dostępność budynków użyteczności publicznej*, dokonano inwentaryzacji i usystematyzowania wiedzy na temat dostępności budynków Urzędów, uczelni, instytucji kultury, sportu, gastronomicznych, hoteli, warsztatów terapii zajęciowej, środowiskowych domów samopomocy, organizacji pozarządowych i fundacji. Od 2006 r. w Poznaniu przeprowadzano wspólną akcję Stowarzyszenia Przyjaciół Niewidomych i Słabowidzących, Gazety Wyborczej, Portalu Informacyjnego Osób Niepełnosprawnych pion.pl, Radia Merkury i Telewizji Polskiej Oddział Poznań, pod honorowym patronatem Urzędu Miasta Poznania. Dostępność miasta sprawdzał zespół złożony z osób z niepełnosprawnością ruchową oraz intelektualną, w towarzystwie poznańskich dziennikarzy.

Systematyczną inwentaryzację przestrzeni dokonywały także, w ramach przydzielonych im zadań, poszczególne wydziały i jednostki organizacyjne miasta, a jej efekty uwzględniono w części pierwszej (*opis problemu*) ww. dokumentu dot. działań miasta na rzecz niepełnosprawnych.

(dowód: akta kontroli str. 1243-1300, 604-636)

Miasto podejmowało także działania w celu opracowania i wdrożenia standardów dostępności przestrzeni publicznej. W 2008 r. wprowadzono, zarządzeniem Prezydenta²³, wymogi odnośnie przejść dla pieszych, podziemnych i nadziemnych, przystanków komunikacji publicznej i chodników. Realizację zadania przypisano dyrektorom wydziałów Urzędu oraz dyrektorom miejskich jednostek organizacyjnych.

W mieście powołany został również zespół roboczy²⁴ do spraw wypracowania standardów dostępności miasta Poznania dla osób z niepełnosprawnościami, którego efektem, jak założono, będzie dokument określający standardy dostępności miasta dla osób z niepełnosprawnościami. W skład zespołu weszli przedstawiciele wydziałów i biur Urzędu: Urbanistyki i Architektury, Transportu i Zieleni, Zdrowia i Spraw Społecznych, Miejskiego Konserwatora Zabytków a także miejskich jednostek organizacyjnych: Zarządu Transportu Miejskiego, Zarządu Dróg Miejskich, Zarządu Zieleni Miejskiej, Poznańskich Inwestycji Miejskich sp. z o.o. oraz Miejskiej Pracowni Urbanistycznej. Ponadto do zespołu włączono przedstawicieli Miejskiej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych, Komisji Dialogu Obywatelskiego przy Pełnomocniku, a także innych przedstawicieli organizacji osób niepełnosprawnych. Jako przewodniczącego zespołu wskazano Pełnomocnika.

²³ Zarządzenie Nr 247/2008/P Prezydenta Miasta Poznania z dnia 13 maja 2008 r. w sprawie wymogów, jakim powinny odpowiadać przejścia dla pieszych, przejścia podziemne, przejścia nadziemne, przystanki komunikacji publicznej i chodniki.

²⁴ Zarządzenie Nr 131/2015/P Prezydenta Miasta Poznania z dnia 27 lutego 2015 r. w sprawie powołania zespołu roboczego do spraw wypracowania standardów dostępności Miasta Poznania dla osób z niepełnosprawnościami.

W efekcie prac ww. zespołu opracowano i przekazano celem konsultacji do Centrum Projektowania Uniwersalnego Politechniki Gdańskiej dokument zawierający regulacje dotyczące standardów dostępności: przejść dla pieszych, podziemnych

i nadziemnych, pokonywania różnic w wysokości w terenie, tymczasowej organizacji ruchu, ciągów pieszych, chodników i małej architektury, platform przystankowych, miejsc postojowych, terenów rekreacyjnych, plaż i kąpielisk, przystani statków wycieczkowych, punktów widokowych, placów zabaw, miejsc obsługi klienta, taboru, jego oznakowania oraz komunikatów głosowych.

(dowód: akta kontroli str. 707-760)

Plany działań wobec seniorów i osób z niepełnosprawnościami uwzględniano także w dokumentach określających zadania poszczególnych wydziałów i jednostek organizacyjnych. I tak np. w okresie objętym kontrolą:

- opracowano projekt dokumentu Polityka mieszkaniowa Miasta Poznania na lata 2017-2027, w którym ujęto zapisy dotyczące działań na rzecz seniorów i osób niepełnosprawnych. Na przełomie sierpnia i września br. planowane są konsultacje społeczne dokumentu, a termin jego wdrożenia został zaplanowany na wrzesień lub październik 2017 r.;

(dowód: akta kontroli str. 850-856)

- ZTM uwzględniał założenia dot. osób niepełnosprawnych zawarte w ramowym Planie Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego dla Miasta Poznania na lata 2014-2025. W grudniu 2015 r. opracowano *Podstawowe wytyczne dla projektowanej infrastruktury publicznego transportu zbiorowego* (załącznik nr 6) w oparciu m.in. o wytyczne Pełnomocnika. Założono, że *należy stosować rozwiązania z jednej strony likwidujące bariery architektoniczne, a z drugiej strony poprawiające bezpieczeństwo (i wygodę) poruszania się osób z dysfunkcjami narządów ruchu, słuchu czy wzroku*. Remontując kolejne Punkty Obsługi Klienta ZTM, jak wynikało z udzielonej informacji, podejmuje działania w celu zapewnienia optymalnych warunków tej obsługi, w tym również wobec osób z niepełnosprawnościami.

(dowód: akta kontroli str. 815-841)

W 2016 r. trzech pracowników Wydziału Urbanistyki i Architektury Urzędu (dwóch wydających pozwolenia na budowę oraz pracownik uczestniczący w pracach zespołu ds. wypracowania standardów dostępności miasta Poznania) wzięło udział w warsztatach *Uniwersalne projektowanie w Metropolii Poznań – przestrzeń dostępna dla wszystkich* zorganizowanych przez Stowarzyszenie Metropolia Poznań. Ponadto w 2017 r. Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych zainicjował cykl szkoleń dotyczących wdrożenia w mieście rozwiązań przyjaznych wszystkim użytkownikom przestrzeni. Szkolenia i konferencje, w których brali udział także przedstawiciele innych niż ww. wydziału organizowano również w 2014 i 2015 r.

(dowód: akta kontroli str. 1323-1333)

Ustalona
nieprawidłowość

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

W latach 2016-2017, poszczególne wydziały i jednostki organizacyjne miasta nie przedstawiały Pełnomocnikowi Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych rocznych

harmonogramów działań na rzecz osób niepełnosprawnych, co było niezgodne z § 9 ust. 2 pkt 1 Zarządzenia Nr 134/2013P Prezydenta Miasta Poznania z dnia 21 lutego 2013 r.²⁵

Z wyjaśnień dotyczących przyczyn nieegzekwowania ww. harmonogramów złożonych przez Pełnomocnika i Dyrektora Wydziału Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu wynikało, że harmonogramy te były sporządzane przez kierujących wydziałami lub jednostkami organizacyjnymi, a wszelkie działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami znajdują odzwierciedlenie w projektach budżetu miasta i wieloletniej prognozy finansowej. Dokumenty te, jak wyjaśniono, są ogólnie dostępne i Pełnomocnik ma do nich wgląd.

NIK wskazuje, że harmonogramy stanowią jedno z narzędzi nadzoru nad wdrażaniem działań ustalonych zarówno przez Radę Miasta²⁶, jak i Prezydenta. Pełnomocnik, któremu Prezydent powierzył koordynowanie i nadzorowanie realizacji zadań z zakresu osób niepełnosprawnych, powinien egzekwować realizację obowiązku składania harmonogramów przez poszczególne wydziały i jednostki organizacyjne miasta.

(dowód: akta kontroli str. 50-51, 109-115, 857-910)

Ocena cząstkowa

NIK ocenia pozytywnie opracowanie dla Poznania kompleksowej strategii działań na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej miasta dla osób starszych i niepełnosprawnych.

Działania w celu stworzenia warunków do aktywnego i samodzielnego funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych w przestrzeni publicznej

Opis stanu faktycznego

Dla sprawdzenia skuteczności rozwiązań wdrożonych w związku z realizacją zadań ujętych w *Kierunkach działań i zadań*, a także w celu doprecyzowania bieżących działań w przedmiotowym zakresie, w przestrzeni miejskiej dokonywano systematycznego audytu. I tak:

1. Dokonano inwentaryzacji przejść dla pieszych, wskazując listę lokalizacji w których priorytetowo powinna zostać zastosowana, zmodernizowana lub rozbudowana sygnalizacja dźwiękowa. Ponadto wskazano lokalizacje, w których sygnalizacja dźwiękowa jest zbyt cicha lub działa niewłaściwie. Lista ta zawierała 19 lokalizacji.

(dowód: akta kontroli str. 144)

2. Miasto podjęło również działania skierowane na dokonanie rozpoznania potrzeb w zakresie miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych. W tym celu w maju 2017 r. ZDM zlecił firmie zewnętrznej weryfikację wszystkich kopert inwalidzkich na terenie miasta, z uwzględnieniem dokumentacji fotograficznej, określenia barw oznakowania poziomego i przeanalizowania jej poprawności zgodnie z przepisami i wytycznymi Miejskiego Inżyniera Ruchu. W efekcie, jak wyjaśniono, zostaną podjęte stosowne działania.

(dowód: akta kontroli str. 913-914)

3. W 2017 r. Zarząd ogłosił także zapytanie ofertowe na zadanie polegające na wykonaniu prac dostosowania sygnalizatorów akustycznych na obiektach sygnalizacji świetlnych na terenie miasta Poznania. Termin składania ofert wyznaczono na 3 sierpnia, a realizacji zadania na 30 listopada 2017 r. Zaplanowano przeprowadzenie analizy częstotliwości i barwy oraz regulację sygnalizatorów akustycznych przy 304 obiektach sygnalizacji świetlnych.

²⁵ Zarządzenie w sprawie realizacji uchwały Rady Miasta Poznania z dnia 25 września 2012 r. – Kierunki działań i zadania Miasta Poznania na rzecz integracji społecznej osób niepełnosprawnych na lata 2012-2020 oraz powołania składu rady Programowej.

²⁶ Pkt. VI. Zasady wdrażania i realizacji załącznika do uchwały Nr XXXVIII/566/VI/2012 Rady Miasta Poznania z dnia 25 września 2012 r. w sprawie kierunków działań i zadań Miasta Poznania na rzecz integracji społecznej osób niepełnosprawnych na lata 2012–2020.

(dowód: akta kontroli str. 1346)

4. W 2016 r. jedna z fundacji działających na terenie miasta otrzymała dotację na przeprowadzenie audytu miejskich jednostek kultury pod kątem dostępności obiektów dla osób z niepełnosprawnościami. Audyty przeprowadzał zespół składający się ze specjalistów oraz osób z niepełnosprawnościami, co miało uświadomić kierownikom jednostek kultury konieczność dostosowania usług i przestrzeni do potrzeb ww. osób. Zadaniem objęto 15 obiektów, a jego koszt wyniósł 20 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 671-706, 1615-1637)

5. Analogicznie, w grudniu 2016 r., zorganizowano przeprowadzenie przez jedną z fundacji w terminie do 31 grudnia 2017 r. audytu obiektów sportowych.

(dowód: akta kontroli str. 1554-1578)

Na miejskim portalu dla osób z niepełnosprawnościami, poza opisem miejsc dostępnych, o których mowa w punkcie 1 niniejszego wystąpienia pokontrolnego, znalazły się łącza do innych niż samorządowe aplikacje stanowiących mapy barier (Poznańska Mapa Barrier, Miasta bez barier).

(dowód: akta kontroli str. 518)

Według sprawozdań z realizacji zadań określonych w *Kierunkach działań i zadań*, złożonych przez poszczególne wydziały i jednostki organizacyjne, w 2016 r. zniwelowano następujące bariery architektoniczne w obiektach infrastruktury socjalnej, i tak np.:

- nastąpiła zmiana siedziby Centrum Inicjatyw Senioralnych. Nowa siedziba została ulokowana w centrum miasta, niedaleko przystanku tramwajowego, mieści się w lokalu zlokalizowanym na parterze budynku, przy ul. Mielżyńskiego 24. Przeprowadzono m.in. remont toalet, a biuro pracowników merytorycznych ulokowano na parterze. Koszt tego zadania wyniósł około 15 tys. zł;
- w budynku administrowanym przez Dom Dziecka nr 2, przy ul. Pamiątkowej 28a, zostały zainstalowane udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami: dźwig osobowy z możliwością transportu na noszach i zewnętrzny podnośnik, łączny koszt inwestycji wyniósł około 330 tys. zł;
- w zakresie Poznańskiego Centrum Świadczeń: w budynku przy ul. Małachowskiego 10 zapewniono dostępność Działu Obsługi Klienta poprzez instalowanie obniżonych lad informacyjnych, toalet dla niepełnosprawnych, montaż tablic i oznaczeń informacyjnych na wysokości dostosowanej do potrzeb osób poruszających się na wózkach, wybudowanie pochylni przed budynkiem (koszt: około 111 tys. zł); a w budynku przy ul. Wszystkich Świętych 1 zwiększono dostępność poprzez instalowanie obniżonych lad informacyjnych, wyeliminowanie progów, przystosowanie toalet, montaż tablic i oznaczeń informacyjnych, wybudowanie pochylni przed budynkiem (koszt: około 750 tys. zł);
- w Szpitalu Miejskim im. Franciszka Raszei m.in. zbudowano dźwig osobowy, Poradnię Diabetologiczną przeniesiono z piwnicy na poziom parteru w pobliże szatni i toalety dla niepełnosprawnych, a także zlecono zaprojektowanie wszystkich nieremontowanych wcześniej fragmentów szpitala ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych (koszt około 295 tys. zł);
- w budynku Poznańskiego Ośrodka Specjalistycznego Usług Medycznych przebudowano schody i podjazd dla niepełnosprawnych przed wejściem głównym oraz przed wejściem bocznym, zamontowano barierki ochronne na terenie zewnętrznym, a także dokonano przygotowania budynku do montażu windy zewnętrznej dla osób z niepełnosprawnościami (koszt: około 150 tys. zł);

- w Ośrodku dla Bezdomnych nr 1 przebudowano i dostosowano pomieszczenia na pierwszym piętrze budynku na łazienkę dla osób z niepełnosprawnościami (koszt: około 50 tys. zł);
- w zespole żłobków: nr 1 – wykonano za kwotę około 14 tys. zł modernizację podjazdu w budynku żłobka na os. B. Chrobrego 108; nr 2 – wyremontowano podjazdy dla wózków dziecięcych i inwalidzkich; nr 4 wydzielono miejsce parkingowe dla osób z niepełnosprawnościami, a także przygotowano miejsce na ewentualne zamontowanie windy (koszt zadania: 5 tys. zł);
- w Owińskach, w filii Zakładu Opiekuńczo-Leczniczego i Rehabilitacji Medycznej dobudowano skrzydło dostosowane dla osób z różnymi stopniami niepełnosprawności, a także zaprojektowano i wykonano teren – boisko, siłownia zewnętrzna, ścieżki i inne, umożliwiające osobom niepełnosprawnym poruszanie się po terenie zielonym wokół Zakładu, łączny koszt zadania wyniósł około 4,7 mln zł²⁷;
- w Miejskim Centrum Interwencji Kryzysowej przeprowadzono remont podjazdu zewnętrznego do wózków inwalidzkich i instalację podjazdu pokojowego do wózków inwalidzkich i dziecięcych. Koszt tego zadania wyniósł około 1,8 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 523-599)

W 2016 r. prace w zakresie dostępności objęły także obiekty kultury:

- w Bibliotece Raczyńskich m.in. zbudowano platformę dla osób z niepełnosprawnościami w budynku przy ul. Fabianowo 2 – Filia nr 15, zmieniono aranżację ludy w budynku przy Al. Marcinkowskiego 23, z kolei w budynku na os. Oświecenia Spółdzielnia Mieszkaniowa „Osiedle Młodych” sfinansowała zakup i montaż windy. Łączny koszt prac wyniósł około 59 tys. zł;
- w Centrum Kultury Zamek wydzielono bezpieczną strefę dla osób z niepełnosprawnościami, obsługiwaną przez wolontariuszy wraz z dostosowaną toaletą (działanie organizowane podczas imprez masowych i koncertów plenerowych); podczas koncertów odbywających się w Sali Wielkiej przygotowywano podest dla osób poruszających się na wózkach (podczas koncertów na stojąco), dokonano także częściowej zmiany identyfikacji wizualnej we wnętrzu obiektu na bardziej przyjazną dla osób słabowidzących;
- w Muzeum Archeologicznym – Pałac Górków zainstalowano udogodnienia dla osób z dysfunkcją narządu wzroku: linie naprowadzające, oznakowanie na żółto schodów, instalacja tabliczek informacyjnych w alfabecie Braille'a (koszt 10 tys. zł);
- Teatr Ósmego Dnia przystosował toalety, zapewniono możliwość wjazdu na widownię osobom poruszającym się za pomocą wózka, na bieżąco prowadzone są dyżury służby asystenckiej w celu umożliwienia osobom z niepełnosprawnością skorzystanie z oferty instytucji kultury.

(dowód: akta kontroli str. 552-553)

Ponadto, z udziałem osób z niepełnosprawnościami, m.in. stworzono mapę dźwiękową oraz sensoryczną ścieżkę zwiedzania Ostrowa Tumskiego, opracowano, m.in., dwa przewodniki: *przewodnik dla gości Bramy Poznania. Jak osoba z niepełnosprawnością intelektualną może spędzić czas w Bramie Poznania?* Oraz drugi – *przewodnik dla opiekunów dzieci i młodzieży o szczególnych potrzebach w Bramie Poznania.*

(dowód: akta kontroli str. 43-44)

²⁷ Projekt finansowany z Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-2014.

Niwelowanie barier w przestrzeni publicznej dotyczyło także m.in. obiektów sportowych Poznańskich Ośrodków Sportu i Rekreacji:

- Oddział Młodzieżowy Ośrodek Sportu – wskazano jako obiekt bez barier architektonicznych, niemniej jednak z utrudnionym dostępem do szatni i toalet dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Wskazano na plan kompleksowej modernizacji budynku A na lata 2018-2020;
- Oddział Chwiałka – obiekt przystosowany do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych (podjazd, przystosowane szatnie, urządzenia sanitarne i natryski), w roku 2017 odnowiono parking z wyznaczonymi miejscami dla osób niepełnosprawnych. W lipcu 2017 r. przeprowadzono audyt obiektu pod kątem dostępności;
- Oddział Arena – w ostatnich latach wykonano szatnie przystosowane w całości dla osób z niepełnosprawnościami (wejście, prysznice, toalety);
- Oddział Gołęcin – zmodernizowano toalety wolnostojące przy stadionie lekkoatletycznym wraz z przystosowaniem do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- kąpieliska miejskie – w trakcie sezonów kąpielowych POSiR udostępniają toalety umożliwiające korzystanie przez osoby niepełnosprawne (Krzyżowniki, Rusalka, Strzeszynek);
- Oddział Malta – do potrzeb niepełnosprawnych dostosowano toaletę biura toru regatowego oraz zbudowano podjazd dla wózków inwalidzkich. Na początku 2017 r. oddano do użytku nową siłownię zewnętrzną po północnej stronie jeziora, która jest dostępna dla osób niepełnosprawnych.

(dowód: akta kontroli str. 1180-1183)

Działania objęły również placówki oświatowe. W 2016 r. wybudowano w nich lub wyremontowano podjazdy²⁸, zamontowano windę osobową²⁹ oraz sanitariaty³⁰, a także modernizowano place zabaw (z uwzględnieniem elementów sprzyjających korzystaniu przez dzieci z dysfunkcjami)³¹.

(dowód: akta kontroli str. 579-580)

W analogicznym okresie przeprowadzono również prace w dwóch lokalizacjach Urzędu Miasta:

- w budynku przy pl. Kolegiackim 17 wprowadzono udogodnienia w toalecie: zamontowano napęd na obu skrzydłach drzwi wejściowych, a także zainstalowano automatyczne światło;
- w budynku przy ul. Matejki 50 sala obsługi klienta jest dostępna z poziomu parteru, w budynku jest winda, dostosowano toalety do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, bezpośrednio przy budynku znajdują się dwa miejsca parkingowe.

Łączny koszt prac wyniósł około 222 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 582)

Ponadto miasto m.in. zakupiło krzeselko transportowe niezbędne w przypadkach awarii windy (dotyczy lokalizacji przy ul. Matejki 50), w tym samym roku wymalowano miejsca postojowe dla osób niepełnosprawnych (pl. Kolegiacki 17, Gronowa 22ab, Libelta 16/20), oznaczono przyciski (w języku Braille'a) w windzie przy pl. Kolegiackim 17.

(dowód: akta kontroli str. 855-856)

²⁸ Szkoła Podstawowa nr 74, Szkoła Podstawowa nr 36, Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 7, Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 6, Zespół Szkół z Oddziałami Integracyjnymi i Specjalnymi nr 2.

²⁹ Zespół Szkół nr 1, Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 7.

³⁰ Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 6.

³¹ Przedszkolne nr 91, Przedszkolne nr 81.

Potrzeby osób niepełnosprawnych i seniorów uwzględniano również w realizowanej polityce mieszkaniowej. Na 31 grudnia 2016 r., w zasobie komunalnym znajdowało się 57 lokali przystosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, z czego 44 stanowiły lokale w budynkach nowo wybudowanych i po renowacji. W 2016 r. cztery lokale zostały dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, wszystkie były usytuowane w budynkach przy ul. Rubież (budowa zakończona w grudniu 2016 r.). Poznańskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego sp. z o.o., na 31 grudnia 2016 r., posiadało w swoich zasobach 97 mieszkań dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. W 2016 r. dostosowano dwa mieszkania, a koszt tego działania wyniósł około 31 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 583, 850-853)

W ramach współpracy i współdziałania z Poznańskim Towarzystwem Budownictwa Społecznego sp. z o.o., realizowano program *Mieszkanie dla Seniora*. W 2009 r. zrealizowana została inwestycja przy ul. Grabowej 22. W dwóch budynkach powstało łącznie 79 samodzielnych mieszkań (jedno i dwupokojowych) na wynajem. Do wspólnego użytku mieszkańców zorganizowano tarasy oraz murowany grill zewnętrzny z altaną i siłownią. W piwnicy zlokalizowano podziemny garaż. Miejsce zlokalizowano w okolicy sklepów, przychodni, aptek, kościoła. W 2010 roku PTBS sp. z o.o., w ramach programu wybudowało Środowiskowy Dom Emeryta przy ul. Drewniańskiej 10, budynek z 62 samodzielnymi mieszkaniami jedno, dwu i trzypokojowymi, przeznaczonymi na wynajem dla ludzi starszych, z których 50 lokali przystosowanych było do potrzeb osób niepełnosprawnych. Przewidziano w nich m.in. wyposażenie w instalację przyzywową, w uchwyty łazienkowe i brodziki posadzkowe. W trakcie budowy starano się unikać stosowania progów i różnic w poziomie podłogi. W piwnicy budynku znajdowały się garaże, a w przyziemiu – pomieszczenia przeznaczone na gabinet lekarski oraz zabiegowy, a także lokal usługowy. Budynek wybudowano w sąsiedztwie sklepów, kościoła, basenu, biblioteki, przychodni lekarskiej, apteki, a także pętli autobusowej. Przewidywano, że ze względu na znaczne zainteresowanie, program będzie w przyszłości kontynuowany, również w ramach wtórnego zasiedlenia. Miasto, korzystając z prawa pierwszeństwa wynikającego z umowy partycypacyjnej zawartej z PTBS sp. z o.o., 14 lipca 2017 r., planowało przejmowanie zwalnianych z zasobu Spółki lokali, wplacając partycypację, a następnie wskazywało je najemcom – seniorom.

(dowód: akta kontroli str. 850)

Biuro Spraw Lokalowych i Biuro Nadzoru Właścicielskiego Urzędu na ten cel zaplanowały w latach 2017-2019 środki w budżecie miasta w wysokości 330 tys. zł (10% partycypacja, 90% dokapitalizowanie Spółki). To pozwoli na objęcie partycypacją rocznie około 10 mieszkań o powierzchni do 40m². Równoległe PTBS sp. z o.o. w ramach podejmowanych działań inwestycyjnych, biorąc pod uwagę potrzeby osób starszych i niepełnosprawnych, dostosowywało przestrzeń do ich potrzeb m.in. poprzez: montaż dodatkowych poręczy, antypoślizgowych pochylni. W ramach inwestycji, np. przy ulicach Koszalińskiej, Żołnierzy Wyklętych oraz Literackiej planowane jest wygospodarowanie przestrzeni na klub seniora oraz bibliotekę.

Działania dotyczące mieszkalnictwa przyjaznego seniorom i osobom niepełnosprawnym realizował również ZKZL sp. z o.o. Nowo budowane mieszkania z przeznaczeniem dla osób niepełnosprawnych, w tym szczególnie dla seniorów są lokowane na parterze. Spółka likwidowała także bariery w już istniejących obiektach (budowa podjazdów do klatek schodowych, projektowanie miejsc postojowych dla

osób niepełnosprawnych, stosowanie innych udogodnień architektonicznych ułatwiających poruszanie się osobom na wózkach inwalidzkich). Część terenów wokół budynków przeznaczono na rekreację: stawiano ławki, sadzono zieleń, urządzano zewnętrzne siłownie. W ramach inwestycji przy ul. Darzyborskiej planowano realizację dwóch albo trzech świetlic z pomieszczeniami socjalnymi, służącymi wspólnej integracji. Bieżące plany inwestycyjne odnoszące się do mieszkań dla ww. grup osób obejmują następujące lokalizacje: ul. Rubież – cztery lokale, ul. Dymka – sześć lokali, ul. Bolka – sześć lokali i ul. Zawady – trzy lokale. Ponadto w budynkach powstających przy ul. Opolskiej oraz przy ul. Hulewiczów zaprojektowano min. 10% lokali mieszkalnych na pierwszym piętrze dla seniorów (m.in. niżej usytuowane kontakty, szersze drzwi).

Lokale znajdujące się w nowych budynkach dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych, wynajmowane są wyłącznie osobom wymagającym takich lokali. Pierwszeństwo ich zasiedlenia przyznano obecnym najemcom lokali komunalnych, którzy nie posiadają zaległości czynszowych. W przypadku budowy nowych lokali (nowych budynków), obecni niepełnosprawni najemcy lokali komunalnych, mają możliwość ich uzyskania w ramach prowadzonego systemu zamiany mieszkań, który sprzyja obejmowaniu lokali przez seniorów.

(dowód: akta kontroli str. 850-851)

W 2016 r. również działania w obszarze transportu publicznego w Poznaniu uwzględniały potrzeby osób z niepełnosprawnościami. I tak: wyremontowano zatoki autobusowe, przystosowując je do potrzeb osób z niepełnosprawnościami³², a także obniżano krawężniki³³ oraz dostosowywano przystanki autobusowe³⁴. Łączny koszt ww. prac wyniósł około 305 tys. zł.

Podjęmowano także działania w zakresie montażu systemu płytek kierujących i ostrzegawczych dla niewidomych, system krawędzi peronowej typu „TA”³⁵ i podwyższenie platform przystankowych. W 2016 r. w związku z tym podjęto następujące działania:

- przygotowano dwa projekty dla budowy przystanków wiedeńskich „Różana” na ul. Górna Wilda (do realizacji w 2017 r.)³⁶, koszt zadania wyniósł 68 tys. zł;
- zmodernizowano nawierzchnie i perony pętli autobusowych³⁷ i przystanków³⁸ (koszt tych zadań wyniósł łącznie około 2 mln zł).

(dowód: akta kontroli str. 590-594)

Działania dotyczące likwidacji barier obejmowały także dostosowanie taboru komunikacyjnego. W 2016 r. tabor powiększył się o 10 nowych, niskopodłogowych autobusów i osiem nowych, niskopodłogowych tramwajów. Wszystkie autobusy Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacyjnego w Poznaniu były autobusami niskopodłogowymi. Na dzień 31 grudnia 2016 r., MPK dysponowało 106 tramwajami niskopodłogowymi (o 12 więcej niż w roku poprzednim), co stanowiło 47,3% tramwajów ogółem. W stosunku do roku poprzedniego odsetek ten zwiększył się

³² Ul. Dąbrowskiego, Kurlandzka, Warszawska, przystanek „Pusta”.

³³ Ul. Naramowicka - Karpia, Kurlandzka, Armii Poznań, Galla Anonima, Strzeszyńska, Al. Niepodległości – Ataner, Al. Niepodległości – pod wiaduktem PKP.

³⁴ W lokalizacji Grochowska przy Promienistej, Kasprzaka przy Niegolewskich, Kasprzaka przy Chociszewskiego i Malwowa przy Chryzantemowej.

³⁵ Krawężniki o specjalnie ukształtowanym licu, umożliwiające bezpieczne podejście pojazdu do samej krawędzi peronowej.

³⁶ Do grudnia 2016 r. w Poznaniu wybudowano przystanki wiedeńskie w trzech lokalizacjach: na ul. Łąkowej i Gwarnej oraz na pl. Wiosny Ludów.

³⁷ Dot. Dworca Autobusowego Śródka i pętli Dębiec.

³⁸ np. Morasko Kościół, Torowa, Morasko Cmentarz, Czechosłowacka, os. Tysiąclecia I, Darzybór ul. Borówki, Smochowice ul. Gorajska.

o 6,3%. Na 30 czerwca 2017 r., udział pojazdów niskopodłogowych w komunikacji tramwajowej wyniósł 54%, z kolei autobusów gminnych i MPK – 99,4% (w tym MPK – 100% i autobusy gminne – 98%).

(dowód: akta kontroli str. 592, 1185)

Działania dostosowawcze objęły także system informacji pasażerskiej. Wdrożone zostały zapowiedzi głosowe poprzez głos lektora (koszt 4 tys. zł), dzięki któremu poprawiła się jakość komunikatów. We wszystkich fabrycznie nowych pojazdach wdrożono standard wyposażenia nowych systemów informacji, polegający na montażu dodatkowych tablic elektronicznych m.in. z numerem linii umiejscowionym na ścianie bocznej pomiędzy pierwszymi a drugimi drzwiami pojazdu. Na koniec 2016 r. ww. wyposażeniem objęto 20 autobusów i 10 tramwajów.

Uchwałą Rady Miasta³⁹ wprowadzono Bilet Seniora, roczny bilet sieciowy za kwotę 50 zł, przeznaczony dla osób w wieku 65-70 lat⁴⁰. O akcji informowano na łamach lokalnych mediów, m.in. w prasie, jak i w radiu. ZTM na bieżąco informuje o dostępności usług na stronie internetowej. Prowadził także analizę możliwości finansowych i technicznych w zakresie m.in. umieszczenia tłumacza migowego na stronie ZTM, przygotowania filmów dot. PEKA w języku migowym, prowadzenia akcji promocyjnej na rzecz niepełnosprawnych w środkach komunikacji publicznej.

(dowód: akta kontroli str. 593, 809)

Na stronie MPK w Poznaniu dostępna była informacja o możliwości korzystania z pojazdów komunikacji publicznej osób poruszających się z psem przewodnikiem, przy czym osoba niepełnosprawna nie jest zobowiązana do zakładania psu kagańca.

(dowód: akta kontroli str. 1725)

Kwestie dostępności obejmowały także tereny zielone i inne niż budynki elementy przestrzeni:

- zadaniem Zarządu Zieleni Miejskiej było m.in. wspieranie i promowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych w rekreacji. W związku z tym, podejmowane były działania polegające na rozbudowie bazy placów zabaw i rekreacji dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami, z uwzględnieniem specyfiki poszczególnych rodzajów niepełnosprawności: m.in. wybudowano trzy oświetlone pochylnie w parku na os. Czecha/Rusa, zamontowano cztery huśtawki typu bocianie gniazdo na placu zabaw w parkach miejskich⁴¹, przejęto od Wydziału Zarządzania Kryzysowego osiem siłowni dla osób z niepełnosprawnościami na terenie Parku Górczyńskiego. Łączny koszt zadań wyniósł około 740 tys. zł. Z kolei w 2017 r. na trzech obiektach zlokalizowano urządzenia siłowni zewnętrznej, a w parku Stare Koryto Warty wybudowano plac zabaw dostosowany dla dzieci niepełnosprawnych.

W 2016 r. liczba dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami placów zabaw zwiększyła się o trzy, a obecna ich liczba wynosiła 16 (25,4% wszystkich placów w mieście);

(dowód: akta kontroli str. 594)

- w tym samym roku powstało 31 nowych miejsc parkingowych dla osób z niepełnosprawnościami, łącznie na terenie miasta odnotowano (na dzień 31 grudnia 2016 r.) – 482 miejsca;

³⁹ Uchwała Nr XVII/176/VII/2015 Rady Miasta Poznania z dnia 8 września 2015 r. w sprawie wysokości opłat za przejazdy lokalnym transportem zbiorowym.

⁴⁰ Bilet obejmuje całą sieć w strefie A.

⁴¹ Dot. parku im. K. Marcinkowskiego, Parku Cytadela, parku przy ul. Leszczyńskiej i Bojanowskiej, oraz przy ul. Jasna Rola.

- działania dotyczące przejść dla pieszych, przejść podziemnych, przejść naziemnych, przystanków komunikacji publicznej i chodników realizowano na podstawie zarządzenia prezydenta w tej sprawie⁴². W ramach zadania zrealizowano inwestycje dotyczące: wykonania pochylni na placu Mickiewicza, malowano pasy w kolorze żółtym na biegach schodów w przejściach podziemnych, stosowano faktury ostrzegawcze, obniżano krawężniki. Łączny koszt prac wyniósł w 2016 r. ponad 123 tys. zł;
- z uzyskanych informacji wynika, że również obiekty takie jak ogród zoologiczny i palmiarnia są sukcesywnie przystosowywane do potrzeb seniorów i osób z niepełnosprawnościami, z uwzględnieniem różnych rodzajów niepełnosprawności;
(dowód: akta kontroli str. 591, 778-779)
- w ramach Poznańskiego Budżetu Obywatelskiego, Stowarzyszenie na Rzecz Rehabilitacji Niewidomych i Słabowidzących zrealizowało projekt polegający na zainstalowaniu linii naprowadzających oraz faktur bezpieczeństwa z elastycznej żywicy z przystanków tramwajowych na ul. Fredry i z przystanków autobusowych na al. Niepodległości (koszt tego zadania wyniósł około 115 tys. zł).
(dowód: akta kontroli str. 523-599)

W mieście podejmowano również inne inicjatywy sprzyjające dostępności przestrzeni miejskiej:

- potrzeby osób z niepełnosprawnościami i starszych uwzględniano w organizowanych, przygotowywanych konkursach zarówno architektonicznych, jak i w zakresie przestrzeni publicznej, np. w konkursie na koncepcję rewaloryzacji placu Kolegiackiego i w ogólnych wytycznych dla obszarów konkursowych wskazano: *Przy projekcie elementów zagospodarowania i komunikacji konieczne jest uwzględnienie potrzeb użytkowników w różnych grupach wiekowych, w pełni sprawnych oraz z różnymi rodzajami niepełnosprawności, a w konkursie na koncepcję rewaloryzacji Rynku Łazarskiego zobowiązano uczestników, aby w uzasadnieniu przyjętej koncepcji przedstawili opis proponowanych udogodnień dla osób z niepełnosprawnością;*
(dowód: akta kontroli str. 1323-1333)
- Plastyk Miejski, wraz z zespołem, brał udział w opracowaniu Podstawowych wytycznych do projektowanej infrastruktury publicznego transportu zbiorowego, a także pracował nad aktualizacją Katalogu Mebli Miejskich (konsultowane m.in. z Pełnomocnikiem);
(dowód: akta kontroli str. 796)
- prowadzono akcję Miejsca Przyjazne Seniorom, w ramach której promowano miejsca⁴³ odpowiadające na potrzeby starszych mieszkańców miasta, poprzez oferowanie atrakcyjnych produktów i usług, stosowanie zniżek czy dostosowanie swojej architektury. Na 27 lipca 2017 r., wyróżnionych było 36 podmiotów;
(dowód: akta kontroli str. 769-774)
- w centrum miasta wprowadzono Strefę Tempo 30, polegającą na uspokojeniu ruchu samochodowego i większy komfort dla osób poruszających się pieszo. Włączanie kolejnych miejsc do strefy miało na celu m.in. odzyskiwanie przez pieszych chodników do tej pory zastawionych przez parkujące pojazdy;

⁴² Zarządzenie Prezydenta Miasta Poznania Nr 247/2008/P z dnia 13 maja 2008 r. w sprawie wymogów, jakim powinny odpowiadać przejścia dla pieszych, przejścia podziemne, przejścia naziemne, przystanki komunikacji publicznej i chodniki.

⁴³ Kawiarnie, sklepy, instytucje kulturalne, użyteczności publicznej i inne.

(dowód: akta kontroli str. 1342-1348)

- 16 grudnia 2013 r. wprowadzono Zarządzenie Nr 826/2013/P Prezydenta Miasta Poznania w sprawie dostosowywania imprez oraz konferencji do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Zarządzenie, którego załącznikiem są standardy przystosowania imprez miejskich do potrzeb osób z niepełnosprawnościami⁴⁴, dotyczy imprez i konferencji organizowanych lub finansowanych przez miasto.

(dowód: akta kontroli str. 778-791)

Pełnomocnik podejmował na bieżąco działania dotyczące zgłaszanych sygnałów i potrzeb podjęcia interwencji w zakresie niwelowania barier architektonicznych w przestrzeni miejskiej. W 2016 r. podjęto w związku z tym 12 interwencji, a w 2017 r. - siedem. Podejmowane przez Pełnomocnika interwencje dotyczyły nie tylko miejskich obiektów, ale również działalności innych jednostek, w tym firm prywatnych czy wspólnot mieszkaniowych.

(dowód: akta kontroli str. 929-1178)

Uwaga dotycząca badanej działalności

NIK zwraca uwagę, że w odniesieniu do skomplikowanych procesów inwestycyjnych znacznych rozmiarów, konsultowanie ich dostępności, na etapie planowania i realizacji, może wymagać dodatkowego, specjalistycznego wsparcia, np. z zakresu projektowania uniwersalnego. Zminimalizowałoby to ryzyko wdrożenia rozwiązań nieuwzględniających potrzeb wszystkich użytkowników i konieczności wprowadzania zmian w już zakończonej inwestycji. Z takiego wsparcia nie skorzystano przy przebudowie węzła komunikacyjnego Rondo Kaponiera, i mimo dużego zaangażowania miasta i Miejskiej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych w konsultacje z projektantem, część rekomendacji środowisk osób niepełnosprawnych dotyczących tego obiektu nie została wdrożona. Jedną z przyczyn takiego stanu mogło być zgłaszanie przez przedstawicieli środowisk osób niepełnosprawnych potrzeb dostrzeżonych dopiero po zakończeniu inwestycji, a nie na etapie jej projektowania. To z kolei mogło wynikać z ich niewystarczającej wiedzy technicznej. Obecnie, część z postulowanych rozwiązań nie może być nadal wdrożona, ponieważ miasto jest związane m.in. klauzulami gwarancyjnymi, niepozwalającymi na ingerowanie w wybudowany obiekt.

(dowód: akta kontroli str. 1351-1525)

Ocena cząstkowa

NIK pozytywnie ocenia działania miasta na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej dla osób niepełnosprawnych i starszych.

IV. Wniosek

Wniosek pokontrolny

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁴⁵, wnosi o zapewnienie realizacji obowiązku przedstawiania Pełnomocnikowi rocznych harmonogramów działań na rzecz osób niepełnosprawnych przez poszczególne wydziały i jednostki organizacyjne miasta.

⁴⁴ Określono dwa poziomy dostępności: minimum i optymalny, a także standardy w zakresie organizacji konferencji i sympozjów.

⁴⁵ Dz. U. z 2017 r. poz. 524.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Poznaniu.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania
wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwagi i sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Poznań, 31 sierpnia 2017 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Poznaniu

Kontrolerzy:
Joanna Kozak
doradca ekonomiczny

Dyrektor
Andrzej Aleksandrowicz

.....
podpis

.....
podpis

Zuzanna Kaźmierczak
starszy inspektor kontroli państwowej

.....
podpis